

УДК 111.1

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.36.18>

СОФІЙНА ОНТОЛОГІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСТВА У ПРАКТИКАХ ФІЛОСОФСЬКОЇ РЕФЛЕКСІЇ ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ

Ігор Спаський

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
факультет історії та філософії, кафедра філософії
вул. Дворянська, 2, 65026, м. Одеса, Україна*

Сучасна системна криза, поза всяким сумнівом, торкнулася як теоретичного знання, так і безпосередньо економічного життя. Цим викликана актуальність ревізії історичної спадщини економічної думки в цілому та її окремих напрямків. А також здійснення розумової рефлексії на предмет пізнавальних можливостей і обмежень. Аналіз економічної думки в історичній ретроспективі висвітлює декілька теоретико-методологічних проблем. Це так звана ізольованість теоретичних викладок від таких важливих аспектів економічної науки, як економічна антропологія та аналіз соціальних, екологічних та, навіть, психофізіологічних аспектів дійсності.

У статті розглядається проблема софійної онтологізації у практиках філософської рефлексії мислення. Софійну онтологізацію господарства можливо визначити як комплекс філософських рефлексій софійних досвідів у контексті господарства. Автор ґрунтується на практиках софійної онтологізації, наявних у традиції філософії господарства. Це надає можливість підвищити евристичний потенціал економічного мислення та надати йому нову перспективу енергії та сенсів. Софійна онтологізація економічного мислення спроможна, на думку автора, подолати деякий тоталітаризм присутній у традиційній економічній думці.

Практики філософської рефлексії економічного мислення співворюють, з одного боку, визначення думкових ходів, які виникають у межах тих чи інших шкіл економічної думки. З іншого боку, виникає можливість практикувати багатомірне мислення у економічній теорії. Що в цілому спрямовано на підвищення якості економічного мислення та можливостей його практизації.

Софійна етика та естетика мислення надає певні орієнтири щодо якості і глибини економічного мислення. Практики ж софійної онтологізації мислення розширюють його евристичний потенціал та додатково стимулюють думкові процеси шляхом енергійної та сенсорної ініціації.

Софійна онтологізація господарства в цілому розкриває методологічний принцип вседності. Що надає можливість заповнити думкові лакуни, наявні в господарчому мисленні в цілому та різних рефлексіях господарської думки. Це надає можливість суттєво розширити евристичний потенціал філософських рефлексій теорії господарства та окремих напрямків господарської думки.

Ключові слова: економічне мислення, рефлексія економічного мислення, теорія основного капіталу, методологія економічної науки.

У межах економічної науки використання практик рефлексії мислення здійснюється дуже рідко. Зокрема, практики рефлексії мислення спроможні значно підвищити якість та результативність мислення шляхом розкриття певних думкових обмежень та їх поступового коректування.

Звертання до філософської рефлексії економічної думки та здійснення думкової процедури онтологізації, ґрунтуючись на дослідженнях філософії господарства, спрямовано на вирішення цих проблем.

Сучасні дослідження економічного мислення та можливостей його рефлексії за останні десятиріччя поповнені популяризацією відкриттів у нейрофізіології та нейропси-

хології. Це надає можливості зробити процеси рефлексії мислення більш обґрунтованим, глибоким та багатомірним.

Очевидним є факт, що економічна думка продукується в процесі мислення економіста-теоретика. З'ясування особливостей економічного мислення, статусу мислячого, особистісних і історичних контекстів, в яких народжується думка, прояснює і конкретизує теоретичні конструкти і цілісні теорії. В.С. Біблер [1] розкриває творче і творче вимірювання мислення. Економічне мислення також може бути розглянуто в контексті даних аспектів. В. Медінцев безпосередньо актуалізує проблему – «Мислення теоретика нового часу» [2]. Робота К.А. Улибіна [3] розкриває проблематику сутності, ролі та формування економічного мислення в історичній перспективі. Даній проблематиці також присвячена робота А.Ю. Архипова [4], в якій розкривається також розкривається зміст економічного мислення в традиції економічної думки.

На стиках дискурсів і парадигм, властивих тій чи іншій теорії, кажучи мовою М. Хайдеггера, народжується розумовий евристичний просвіт, прямує в який, дослідник народжує нове знання. Це стосується як теорії основного капіталу в цілому, так і її граней, властивих різним школам. Тому, розглядаючи теоретичну думку, узагальнюючи проблематику основного капіталу, відкривається евристичний ресурс теорії і, крім того, відкриваються кордони пізнання.

Теоретичне мислення в економічній науці має свою логіку і особливості. Не всяке економічне мислення має статус теоретичного. Наприклад, у роботі «Економічний образ мислення» П. Хейне в [5] розглядає суміш між побутовим і схематично-навчальним розумінням економічного мислення, яке навряд чи може бути названо економічною теорією. Проблеми економічного мислення в теорії розкриває М. Блауг [6; 7]. А також С. Фішер з колективом авторів [8].

Невирішеною залишається проблема використання в економічному мисленні практик його софійної онтологізації у цілях підвищення евристичного потенціалу.

Розкриття практик рефлексії економічного мислення, застосування до теорії основного капіталу у цілях її цілісного розвитку та підвищення евристичного потенціалу.

Господарські процеси можна розкрити як із позиції побутового економічного мислення, так і з позиції теоретичного мислення. Можливо також певне змішування даних видів мислення. Сучасні теоретики, як підкреслює В.А. Медінцев [2], у своїй розумовій діяльності орієнтовані на практики методологічного синтезу, міждисциплінарних і трансдисциплінарних інструментів пізнання. Причини такого стану речей розкриває Н.І. Чернецька в «типологічних і рівневому підходах до мислення як теоретико-методологічної основи інтегральної концепції творчого мислення» [9]. М.Н. Коркоценко, роблячи огляд визначень категорії «економічне мислення» в науковій літературі, показує теоретичні і побутові доміанти в роботах різних економістів-теоретиків, визначаючи економічне мислення так: «Економічне мислення – це категорія, яка може бути розглянута тільки в комплексі підходів різних гуманітарних областей, на основі власного практичного досвіду людини і сформованого світогляду. Об'єктивний аналіз сучасних подій і ситуацій із практичного життя можливий тільки в поєднанні з теоретичними питаннями і методологічною базою. Справжні причини проблеми полягають в історичних особливостях розвитку суспільних відносин, центром інтересів яких виступає сама людина і її прагнення до чистої вигоди в різних формах. Економічне мислення визначається свідомістю людини і призводить до певного способу економічної поведінки. Логічний зв'язок сучасних подій і історичних процесів доводить необхідність системного аналізу і детального розгляду всіх процесів господарського життя суб'єктів економіки і економічної політики суспільства» [10].

Розгляд феноменів економічної думки, що розгортаються в просторі історії, вимагає аналізу як самого поняття мислення, так і його різновиду – економічного мислення. Здатність людського мислення до ототожнення, узагальнення і абстрагування дозволяє в процесі пізнання піднятися над емпіричними спостереженнями і багатогранно усвідомити досліджуваний об'єкт, процес, явище об'єктивної дійсності. Це можливо завдяки особливій функції людської свідомості – абстрактному мисленню. В економічній теорії, завдяки багатогранності предмета дослідження, абстрактне мислення має особливе значення. «Не індукція», спрямована на відшукування абстракції, висловлює «загальне» для всіх окремих випадків, а поглиблений аналіз одного окремого випадку спрямований на те, щоб виявити шуканий процес в його «чистому вигляді» [11]. Зазвичай такий метод відкриває зовсім інший обсяг пізнання, дозволяє осягнути внутрішню логіку об'єкта пізнання. Під абстрактним розуміється цілісне уявлення про об'єкт дослідження, що виникає у свідомості людини в процесі включення особливої функції розуму – абстрактного мислення. Під конкретним – емпіричні спостереження за явищами дійсності на різних рівнях їх протікання.

Цей підхід має дуже багату онтологічну основу, перегукується з традицією наукового мислення Стародавнього Світу. Яскравий приклад – еврика Архімеда, яка дала назву евристичному пізнанню іє другого назвою абстрактного мислення. Наприклад, у Стародавній Індії такий спосіб мислення називається самадхи. Абстрактне мислення простежується у філософській традиції ідеалізму, в системах І. Канта і Г. Гегеля Ідея університету та її розгортання на просторах Європи з XII в. також базується істотно перш за все на активізації абстрактного мислення. Про це свідчить дослідження В. Гумбольдта [12], Дж. Ньюмена [13] і К. Ясперса [14].

Стаття, присвячена мисленню в «Новій філософській енциклопедії» [15, с. 626–632], дає досить повну аналітичну картину феномена мислення на різних рівнях його перебігу. В.А. Лекторський визначає мислення як «процес вирішення проблем, що виражається в переході від умов, які задають проблему, до отримання результату» і «передбачає активну конструктивну діяльність з переструктурування вихідних даних, їх розчленування, синтезування та доповнення» [15, с. 626]. Таке визначення можна застосувати і до економічного мислення. У роботі П. Хейне «Економічний образ мислення» [5] економічне мислення розуміється як погляд на речі з позиції вигід і збитків. Тобто робиться акцент на економіко-аксіологічному вимірі мислення. У традиції марксистської політекономії економічне мислення розкривається в діалектичній логіці, абстрактному сходженні від абстрактного до конкретного, у взаємодії логічного та історичного. Школи економічної думки попередні Марксу, що виникли окремо від марксизму і розвиваються незалежно, використовували різні форми економічної логіки. Наприклад, емпіричну чи побутову, підприємницьку-діяльну, обумовлено-детерміновану, апологетичну, математичну і т.і.

Мислення – процес, безсумнівно обумовлений як культурними формами, так і методологічним інструментарієм і наявними парадигмами. Розглядаючи історичні зміни в області уявлень про мислення, стає можливим розкрити історичний вектор формування економічної думки.

Енциклопедичне розкриття феномену мислення з позиції поділу його спрямованості показує два основних напрямки. Це, по-перше, розуміння реальних обставин (світоустрою, обставин дії) і, по-друге, досягнення конкретного практичного результату. В економічній думці перший тип мислення може розкриватися у формі буденного знання, міфологічного, філософського, наукового як на рівні теоретичних досліджень, так і емпіричного досвіду. Другий тип мислення розкривається в рішенні конкретних господарських проблем, завдань або проектів майбутніх дій. В економічній науці ці два типи мислення проявляються в різ-

них пропорціях на різних етапах. У деяких школах навіть витісняють один одного. У наш час спостерігається певний крен саме в практичне мислення. Однак системна криза, що охопила планету, поступово активізує дослідницький пошук в області теоретичних узагальнень високого рівня. Згідно з «Новою філософською енциклопедією» обидва типи мислення зумовлюють один одного.

Результатами мислення В.А. Лекторський вважає вироблення узагальнень. Для економічного мислення таким прикладом може бути теорія основного капіталу. Розуміння того чи іншого предмета або події як на буденному, так на науковому рівні. Висновок може витікати як із формального, так і з неформального міркування, а також з процесу проектування. Рефлексія економічного мислення, заснована на сформованому ідейно-естетичному почутті мислячого, дає можливість розширити межі мислення і розсунути наявні парадигмальні обмеження. Крім того, велику роль в процесі мислення відіграє соціальний і онтологічний статус мислячого, усвідомлення яких дозволяє мислячій внести відповідні корективи для підвищення якості мислення.

В енциклопедії мислення розкривається як взаємодія «внутрішніх процесів і зовнішніх дій». І, крім того, поєднання чуттєвих і нечуттєвих компонентів. При аналізі текстів з корпусу історії економічної думки, використовуючи герменевтичний інструментарій, можна в роботах тих чи інших авторів простежити особливості процесу мислення, який протікав у момент їх створення. Це дає можливість як долучитися до традиції інакшості мислення, так і знайти основу для рефлексії власних розумових процесів.

Енциклопедія дає досить повний перелік можливих домінуючих компонент мислення. Коли базою мислення є сприйняття, воно може протікати в переструктуруванні поля сприйняття і перцептивних дій, тобто зрушень внутрішнього простору. І також розкривається в зовнішньому суб'єктній дії. У разі, коли основою мислення є наочні уявлення, процес протікає через комбінування уявлень, аналітичне членування і синтетичне об'єднання. Розумовий процес, заснований на словесних формах, може розкриватися як у вигляді внутрішнього мовлення або міркування «про себе», так і в процесі діалогу з іншими людьми. Такий тип мислення може бути абсолютно не наочним.

Автор енциклопедичної статті звертає увагу на те, що останній тип мислення історично прийнятий, виражає саму сутність мислення. Це, до речі, в повному обсязі проявляється в традиції економічної думки самих різних напрямків. І далі автор висловлює думку, про те, що мислення передбачає дію в площинах вихідної ситуації і замісної її системи знакових засобів. Тобто свідомість якоїсь словесної, образної, схематичною прокладки між мислячим і предметом мислення. Така ситуація зумовила панування мислення тотожності і придушення мислення тонкого розрізнення. Це, з одного боку, ніби економить мислення – явище, різко розкритиковане філософом-методологом А.М. П'ятигорським. І, з іншого боку, виникають суттєві обмеження на шляху мислення. Як у самому процесі мислення, так на рівні статусу мислячого.

Також важливим аспектом для розуміння феномену економічного мислення, який викристалізувався в історичній традиції, є різні аспекти-області мислення, досліджувані відповідними науками. Наприклад, формальна логіка вивчає норми і правила міркування. Психологія розглядає вплив сучасного і минулого досвіду на установки суб'єкта і його емоційні стани. Філософія розглядає мислення з позиції можливості досягнення дійсності тими чи іншими розумовими стратегіями. Із точки зору економіки, це мислення має своїм предметом процеси суспільного відтворення, умови їх протікання, теорії, проекти і конструкти, що описують ці процес. А також пропонуються ті чи інші форми зовнішнього впливу.

Мислення і досвід в традиції економічної мислячи пов'язані безпосередньо. Це простежується як в історичній обумовленості народження тих чи інших концептів і теорій, так і у виборі способів мислення і конкретно методологій, ґрунтуючись на власному статусі мислячого економічно суб'єкта, так і в його парадигмальній зумовленості. Наприклад, обумовленість конвенційної Ньютон-картезіанської парадигмою.

Мислення, маючи емпіричну основу, пов'язано з порівнянням, аналітичним розчленуванням і з'єднує синтезом, того що було здобуто в дослідній подієвості, або комбінуванні уявлень, народжених із минулих сприймань. У цьому випадку виникає абстрагування, тобто виявлення загальних ознак у конкретних предметах. Такі узагальнення виникають в так званому процесі дедукції. Такий тип мислення зазнав суттєвої критики. Виникла навіть назва емпіричної схоластики, що виразила крах емпірики як такої.

Традиція раціоналізму, характерна в певному сенсі і для економічної науки, протиставляє досвід мислення. Із цієї позиції досвід не розкриває знання про реальність або може народити знання «смутні», яке необхідно розкрити в процесі мислення. У цьому сенсі досвід може лише підштовхнути мислення, яке здатне розгорнути додосвідні або «вроджені» ідеї або ідеї дані в інтелектуальній інтуїції.

Г. Гегель поклав початок використанню діалектичного мислення в економічній думці. Гегель вважає, що мислення не протиставляється досвіду, і досвід служить мислення опорою для того, щоб вийти за його межі і зробити впливають із розумових актів. Те, що невідповідно розкривається емпірично, за Гегелем, відкривається в теперішньому вигляді мислення. Таким, чином мислення в процесі практик саморозвитку звільняється від зв'язку з чуттєвістю, охоплюючи все різноманіття у вигляді особливого і одиничного.

Категоріальна призма характерна для економічного аналізу. На основі точного визначення економічних категорій будуються традиція економічної думки в цілому і теорія основного капіталу зокрема. І. Кант розрізняє сприйняття і досвід. Сприйняття у Канта не пов'язане з мисленням, а ось досвід можливий будучи заснований на використанні апріорних категорій розуму до чуттєво-сприймається. Знання, таким чином, виникає в процесі категоріального аналізу емпірично пізнаваного різноманіття.

За Гуссерлем, істинність продуктів мислення визначається тим, що результати розумової діяльності збігаються з переживанням феноменів очевидності. Такі особливості мислення характерні для державних діячів і для практиків-підприємців. Для яких принцип знання-дії і практики як критерії істинності знання є визначальним у здійсненні мислення.

Сучасні дослідження мислення в різних областях знань підкреслюють неможливість виключно дослідної компоненти знання, яка б не залежала від домінант, збірок, схем, категорій, ідеалів, цінностей, смаків, культурних установок. У цьому сенсі сприйняття, що об'єднує активність і пасивність людини, розглядається як безпосередньо розумовий процес. Здійснюється взаємодія мислення і досвіду як у плані практизації результатів мислення, так і у критичному осмисленні досвіду. В економічній думці прикладом такої взаємодії є кейнсіанська теорія і практичні рішення Ф. Рузвельта на шляху виходу США з Великої Депресії. А також при створенні феноменів «економічного дива» у 2-й половині ХХ століття. Починаючи з другої половини ХХ століття створені, безперервно розвиваються і все більш широко використовуються так звані філософії бізнесу: «Кайдзен», «Бережливе виробництво», «Шість сигма», «Теорія мети» і багато інших. У цьому процесі проявляється значне посилення практичної домінанти мислення.

Вектор економічного мислення, починаючи зі Стародавнього Світу, можна простежити в характерному русі дослідницької уваги від побутового рівня повсякденності, характерних для давньоримської думки спроб осмислити економічні процес як частину

Універсуму. Стародавній Світ і середньовіччя заклали кореневу систему дерева економічної думки, різні напрями якої так чи інакше пов'язані з давніми традиціями осмислення економіки. Можна простежити вплив на діалектику Маркса ідей Канта і Гегеля. А на них – Аристотеля і древніх даосів, що розглядають буття на різних рівнях через взаємодію Інь і Ян. Те, як хрестистика Аристотеля проросла в класичній школі. А потім і неокласика, інституціоналізм, кейнсіанство і навіть нейроекономіка і еконофізика. Ідеї ж ойкумени Аристотеля проросли в російському домострої Кокорева і Посошкова, а потім і у філософії господарства і софіології. Проглядаються лінії ідейної спадкоємності, що розкривають різноманітний простір економічної думки. Це простір створювалося мислителями, які були дітьми своїх епох. Їхня мислєдіяльність визначалася генетикою, отриманим вихованням, онтологічним і соціальним статусом.

Дослідницьке розкриття багатовимірності простору економічної думки створює основу для рефлексії економічного мислення з метою підвищення його якості. Дозволяє виявити існували й існують доміанти мислення, що визначають як хід економічної думки, так і особливості її практизації.

Великий крок у розвитку пізнання в аспекті співвідношення абстрактного і конкретного пов'язаний з існуванням, починаючи з 50-х років ХХ-го століття, Московського методологічного семінару, заснованого відомими методологами А.А. Зінов'євим, Г.П. Щедровицьким, Б.А. Грушиним, М.К. Мамардашвілі [16].

У рамках діяльності кола розроблений системомислєдіяльний підхід і на його підставі розроблено методологічні організаційно діяльності гри, досвід яких свідчить про можливість створити умови для відтворення актів абстрактного мислення. Досвід вирішення багатьох економічних, управлінських та інших завдань свідчить про великі можливості абстрактного мислення [17].

Дуже важливим виявляється і та обставина, що процес формування особливостей людської психіки розтягнутий в часі, особливо на перших вирішальних стадіях [18], і тому може бути розглянутий під «лупою часу», немов за допомогою сповільненої кінозйомки [19].

Сучасні дослідження в галузі нейрофізіології і нейропсихології розкривають особливості процесів, що протікають в мозку людини у процесі науково-пізнавальної діяльності з використанням функцій абстрактного мислення. Значний прорив у питанні вивчення головного мозку стався, коли вперше застосували спосіб довгострокового імплантації в мозок людини електродів. Дослідження на рівні електричної активності головного мозку феномена осяння, коли ідея з'являється немов би з нізвідки. Н. Бехтерева значно збагатили уявлення про функції абстрактного мислення [20].

Використання діалектичної методології поступового сходження від абстрактного до конкретного з використанням принципу історизму дає можливість зобразити теоретичну сутність процесу відтворення основного капіталу починаючи з визначення відтворення сутності основного капіталу, яка містить у згорнутому вигляді суперечності, що рухають його. Абстрактне обумовлює визначення єдності суперечливих явищ внаслідок існування взаємозв'язків, які об'єднують їх в цілісність і в рамках якої вони можуть взаємодіяти. Абстрагуюча діяльність мислення дозволяє встановити наявні взаємозв'язки і поступово висловити їх розгортою в єдності і суперечностях конкретних форм.

Процес пізнання починається з вихідного початку – всебічного емпіричного сприйняття. Однак слід розуміти, що навіть всебічна поінформованість у предметі і процесі на рівні емпіричного знання є неповним, неглибоким, поверховим знанням, оскільки воно

фіксує саме те, що безпосередньо потрапляє в коло зору і знаходить вираз у почуттях, спостереженнях і уявленнях. Таким чином, емпіричне знання не є багатим і всебічним не тільки з вигляду, але не за своєю суттю [21].

Налаштування свідомості дослідника на включення функції абстрактного мислення пов'язана зі специфічним сприйняттям конкретно-емпіричного матеріалу, щоб уникнути спокуси загрузнути в емпіричній схоластики. З іншого боку, існує проблема «худих абстракцій». В економічній науці ці відхилення від золоті середини спостерігаються в усі часи її існування. Це відбивається також на поділі на теоретиків і практиків, кабінетних вчених і підприємців і так далі.

Вирішення цієї проблеми полягає в методології самого спостереження. Перш за все це позиція безоціночного спостерігача, що знаходиться в онтологічному статусі дослідника, а не обмеженого своїми уявленнями і ідеологією апологета. Далі це різноплановість і багатоканальність спостережень – чим більше різнорідних каналів, за якими прийшла інформація, тим менше спотворень. Поступово накопичене в процесі глибокого і широкого спостереження кількість спостережень переходить в якість теоретичного узагальнення. При цьому слід підкреслити, що важлива особлива підготовка розуму з розвитку чуйного тонкого розрізнення, що дозволяє вловлювати ідеї-абстракції явищ. Про це говорили В.І. Вернадський [22], який вказує на софійність знань.

В економічних дослідженнях використання абстрактного мислення у зв'язку з конкретно історичними умовами має як онтологічні передумови, так і певні конкретні форми у вигляді методології та практик організаційно-діяльнісний ігор Г.П. Щедровицького. Більш широке використання даної методології в процесі багаторічної практики здатні істотно підвищити гносеологічний потенціал економічної науки як у цілому, так і її окремих напрямків.

Розкриття гносеологічного потенціалу онтології і діалектики в контексті їх інтеграції із сучасними напрямками пізнання розкриває певні можливості подальшого розвитку наукового пізнання економічної системи капіталу в контексті предметної глибини і міждисциплінарної інтеграції. Найбільш повне пізнання і осмислення економічної системи можливо на найзагальнішому абстрактному рівні – рівні онтології буття. Із позиції онтології можливо не тільки осмислити і пізнати економічну систему, а й обґрунтувати умови її розвитку. Цільовою функцією системної стійкості, гармонії і розвитку економіки є онтологічна повнота. Тобто комплексний напрямок економічної політики і господарської практики на подолання онтологічної недостатності є умовою економічного розвитку. У будь-дослідницької області існує особливе коло проблем, пізнати і осмислити які можливо на найзагальнішому абстракції – на рівні протікання буття, або онтологічному рівні. Не є винятком і економічна теорія.

Співвідношення онтології і діалектики в пізнанні капіталу надає можливості розкриття буттєвих джерел актуалізації буття капіталу і його подальшого руху, пов'язаного з дією системи діалектичних протиріч. Онтологія – вчення про суще; вчення про буття як таке, що вивчає фундаментальні принципи буття, його найбільш загальні сутності і категорії, структуру і закономірності [23]. До онтологічних проблем в пізнанні капіталу можна віднести співвідношення чистого буття і форм його руху в дійсності. У рамках дослідницького напрямку філософії господарства [24] розкривається зміст процесів, що протікають в економічній системі і які розкривають шляхи для істотних змін. Філософія господарства, на відміну від багатьох інших напрямків економічної науки, чітко визначає мету функціонування господарської системи. Причому наголошує на тому, що мета її функціонування

виходить за рамки економіки. Економічна система розуміється не як самоцінна, а як функціональна громадська система. Ідея, яку відзначав Б. Вишеславцев [25], критикуючи «економізм» як надання економічній системі самоцінності і дуже перебільшеної важливості, що значно обмежує можливості дослідження.

Згідно з філософією господарства основною метою існування як світу в цілому, так і економічної системи є обоження, або духовне перетворення. Обоження, або теозис – це християнське вчення про з'єднання людини з Богом, прилучення людини до божественного життя через дію божественної благодаті [26]. У філософії господарства розглядається поняття повноти буття як окремої людини, так і господарської системи. Повнота буття окремої людини визначає повноту буття всієї системи як цілості. Таким чином, чим більша повнота буття окремої людини, тобто ступень свідомої волі або канали сприйняття, тим більш стійкою і розвиненою буде система. Із цього може впливати ідея подолання соціонічних обмежень, які панують у сучасному суспільстві. Забезпечуються умови розширення для різних форм експлуатації, професійного ідіотизму, симулякризації і фетишизму. У контексті філософії господарства спрямованість людини до повноти буття – основа енергії будь-якої господарської системи. Крім того, дослідження співвідношення онтологічної повноти і онтологічної недостатності на різних етапах розвитку економіки і людини надає можливість для обґрунтування онтологічної основи щодо визначення інноваційної чутливості і інерції економічної системи.

Здійснюється теоретична ревізія і рефлексія теорії основного капіталу в традиції економічної думки.

1. Використовуючи економіко-герменевтичний аналіз, досліджені історичні контексти формування теорії основного капіталу в цілому і окремих її граней.

2. Досліджуються ключові розумові ходи, які зробили істотний внесок у формування теорії основного капіталу.

3. Реактуалізовано місце теорії основного капіталу в традиції економічної думки;

4. Показуються причини наявного методологічного плюралізму в теорії основного капіталу.

5. Досліджується роль і можливості застосування розумового експерименту в теорії основного капіталу.

6. Поставлені проблеми онтологічних і антропологічних розривів економічного знання в аспекті їх впливу на теорію основного капіталу. Матеріал роботи може бути використаний у подальших економіко-теоретичних розробках, що ведуться в дискурсі проблем відтворення основного капіталу. А також під час читання відповідних університетських курсів із предметної економічної теорії або теоретичної економіки.

Список використаної літератури

1. Библер, В.С. Мышление как творчество. Москва : Политиздат, 1975. 399 с.
2. Мединцев В.А. Мышление теоретика нового времени. *Восьмая международная конференция по когнитивной науке: Тезисы докладов. Светлогорск, 18–21 октября 2018 г.* Москва : Изд-во «Институт психологии РАН», 2018.
3. Улыбин К.А. Современное экономическое мышление: политико-экономические аспекты исследования и формирования : автореф. дис. ... д-ра экон. наук. Москва, 1989. 47 с.
4. Архипов А.Ю. Современное экономическое мышление (Вопросы теории и практики развития) : дис. ... д-ра экон. наук. Ростов н/Д., 1999.
5. Хейне П. Экономический образ мышления. URL : http://polbu.ru/hejne_economicthinking (дата обращения: 07.12.2016).

6. Блауг М. Методология экономической науки, или Как экономисты объясняют : пер. с англ. / науч. ред. и вступ. ст. В.С. Автономова. Москва, 2004. С. 12.
7. Блауг М. Экономическая жизнь в ретроспективе. Москва, 1994. С. 6–7.
8. Фишер С., Рудигер Д., Шмалензи Р. Экономика. Москва, 1995. С. 28.
9. Чернецкая Н.И. Типологический и уровневый подходы к мышлению как теоретико-методологические основания интегральной концепции творческого мышления. Москва, 2014. С. 5–9.
10. Коркоценко М.Н. Делая «Обзор определений категории «экономическое мышление». Москва, 2004.
11. Ильенков Э.В. Диалектика абстрактного и конкретного в научно-теоретическом мышлении. Москва, 1997.
12. Гумбольдт В. фон. О внутренней и внешней организации высших научных учреждений в Берлине. *Университетская идея в Российской империи XVIII – начала XX века: антология*. Москва, 2011. 527 с.
13. Ньюмен, Дж. Г. Идея Университета. Минск : БГУ, 2006. 208 с.
14. Ясперс, Карл. Идея университета. Минск : БГУ, 2006. 159 с.
15. Лекторский В.А. Мышление. *Новая философская энциклопедия: В 4 т./Ин-т философии РАН*. Москва: Мысль, 2010 Т.II. 634 с.
16. Щедровицкий Г. П. Московский методологический кружок: развитие идей и подходов. *Из архива Г.П. Щедровицкого. Т. 8. Вып. 1*. Москва, 2004. 352 с.
17. Громько Ю.В. Московская методологическая школа: социокультурные условия возникновения, идейное содержание, проблемы развития. *Вопросы методологии*. 1991. № 4.
18. Мещеряков А.И. Слепоглухонемые дети. Развитие психики в процессе формирования поведения. Москва : «Педагогика», 1974.
19. Ильенков Э.В. Психика человека под «лупой времени». *Природа*. 1970г. № 1. С. 88–91.
20. Бехтерева, Н.П. Здоровый и больной мозг человека : монография. Ленинград : Наука, 1988. 262 с.
21. Покрытан А.К. Методические указания по изучению курса «Политическая экономия». Раздел «Метод политической экономии» для аспирантов и студентов 5 курса всех форм обучения, всех специальностей. Одесса : ОГЭУ, ротاپринт, 2001 г. 24 с.
22. Вернадский В.И. Живое вещество. Москва : Наука, 1978. С. 131–134.
23. Доброхотов А.Л. Онтология. *Новая философская энциклопедия*. 2010. С. 345.
24. Булгаков С.Н. Философия хозяйства. Москва : Институт русской цивилизации, 2009. 464 с.
25. Вышеславцев Б.П. Кризис индустриальной культуры. Нью-Йорк, 1953. 350 с.
26. Ваганова Н.А. Софиология протоиерея Сергия Булгакова. Москва : Изд-во ПСТГУ, 2011. 464 с.

SOFIA ONTOLOGIZATION OF THE ECONOMY IN THE PRACTICES OF PHILOSOPHICAL REFLECTION OF ECONOMIC THINKING

Igor Spasskyy

*Odesa I. I. Mechnikov National University,
Faculty of History and Philosophy, Department of Philosophy
Dvorianska str., 2, 65026, Odesa, Ukraine*

The current systemic crisis has undoubtedly affected both theoretical knowledge and economic life itself. This causes the urgency of the revision of the historical heritage of economic thought as a whole and its individual areas. As well as the implementation of mental reflection on the subject of cognitive abilities and limitations. Analysis of economic thought in historical retrospect highlighted several theoretical and methodological problems. This is the so-called isolation of theoretical calculations from such important aspects of economics as economic anthropology and analysis of social, environmental and even psychophysiological aspects of reality.

The article considers the problem of Sofia ontology in the practices of philosophical reflection of thinking. The Sofia ontologization of the economy can be defined as a set of philosophical reflections of the Sofia experiences in the context of the economy. The author is based on the practices of the Sofia ontologization, existing in the tradition of the philosophy of economy. This provides opportunities to increase the heuristic potential of economic thinking and give it a new perspective of energy and meaning. Sophia's ontologization of economic thinking can, according to the author, overcome some totalitarianism present in traditional economic thought.

The practices of philosophical reflection of economic thinking co-create, on the one hand, the definition of thought moves that arise both within certain schools of economic thought. On the other hand, there is an opportunity to practice multidimensional thinking in economic theory. Which in general is aimed at improving the quality of economic thinking and opportunities for its practice.

Sophia's ethics and aesthetics of thinking provide certain guidelines for the quality and depth of economic thinking. The practices of the Sophian ontologization of thinking expand its heuristic potentials, and additionally stimulate thought processes through energetic and meaningful initiation.

Sophia's ontologization of the economy as a whole reveals the methodological principle of omnipresence. Which provides an opportunity to fill the gaps in thought that exist in economic thinking in general and various reflections of economic thought. This provides an opportunity to significantly expand the heuristic potential of philosophical reflections on the theory of economics and certain areas of economic thought.

Key words: economic thinking, reflection of economic thinking, theory of fixed capital, methodology of economic science.